

УДК 070(051):001.4[477+(470+571)]

Галина Солоіденко,

провід. наук. співроб. НБУВ

ВИДОВІ ТА ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Розглянуто становлення та розвиток видової структури й термінології періодичних видань. Проаналізовано найважливіші праці українських та російських бібліотекознавців з питань розроблення термінології цих видів документів. Спеціальну увагу приділено особливостям формування таких термінів як «газета» та «журнал».

Ключові слова: термінологія, українська преса, періодичні видання, журнал, газета.

Періодичні видання як джерело історико-книгознавчих та бібліотекознавчих досліджень привертало увагу відомих учених та науковців упродовж багатьох десятиліть. Багатожанровість об'єктів цього виду видань сприяла виникненню публікацій, у яких за основу бралися різні риси та особливості, що характеризують періодичні видання. Слід зазначити, що дослідження історичних аспектів існування окремих українських періодичних видань розпочалися одразу ж після проголошення незалежності України, однак ця діяльність ще не набула системності, потребує подальших розробок як на місцевому, регіональному, так і на загальнодержавному рівнях.

Серед установ, які активно займаються дослідженням періодики, слід відмітити діяльність Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (ЛННБ), зусиллями якого видано три томи історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.», 19 випусків «Збірника праць Науково-дослідного інституту пресознавства» та багатотомний енциклопедичний словник «Українська журналістика в іменах XIX–XX ст.». З метою координації зусиль усіх зацікавлених дослідників та уникнення розбіжностей у підходах до вивчення періодичних видань ЛННБ було розроблено єдину «Схему повного бібліографічного опису періодичного видання», запропоновано нову періодизацію журналістського процесу, визначено наукові принципи й методи дослідження.

Однак сьогодні ця робота ще далека до завершення і, як зазначають фахівці ЛННБ, до наукового обігу ще не введено понад 2 тис. українських видань, що виходили впродовж XIX–XX ст.

Якщо історико-бібліографічні відомості про українську пресу знайшли відбиття в багатьох виданнях та наукових дослідженнях, то термінологія та типологія періодичних видань залишається предметом дискусій та нововведень. Слід зазначити, що терміни, які використовувались для позначення різновидів цього типу видань, змінювались упродовж століть залежно від характеру та функцій, які вони виконували, відбивали модифікацію їхніх видів. Перша чверть XVIII ст. характеризується появою малих українських літописів, які заклали основи та сприяли виникненню періодики. Такий короткий перелік подій започаткував своєрідний жанр стислого літописання, який знайшов відображення в таких виданнях: генеалогічних оповіданнях, хроніках, діаріушах. Творилася також так звана діаріушна проза, що мала переважно приватний характер. Реєстри писалися двох видів: компілятивні, творені для збереження історичної пам'яті книжниками (анонімні та іменні), і такі, які створювалися слідом за подіями. Часом ці записи набували форми щоденника (діаріуша)¹⁰.

Термін «періодичні видання» з'явився наприкінці XVIII ст. та визначався як «седмичные листки и месячные сочинения». Цей термін уперше зустрічається в передмові до «Собрания лучших сочинений к распространению знаний 1762 р.». Вказуючи на «краткость седмичных листков», видавці зазначали, що таке видання було охоче сприйняте, і «сочинители таковых **периодических листков**... тем лучше были приняты, чем ближе они своего намерения держались».

Відповідно до класифікації періодичні видання відрізнялися від інших друкованих видань саме за періодичністю їх випуску – у певні проміжки часу. Для періоду до XIX ст. характерним був точніший термін – «повременные издания», оскільки в той час більшість із них не мали суворої періодичності. Так, у відомому словнику Даля – «повременное издание» визначається як «недельное, месячное, выходящее по установленным срокам; срочник». У законодавчих документах тих часів, зокрема в «Положении о печати» (Св. Законов. Т. XIV по изд. 1890 г. – С. 114) вказано: «... повременными изданиями считать: 1. газеты и журналы, выходящие в свет отдельными номерами, листами или книжками; 2. сборники или собрания новых, оригинальных или переводных сочинений или статей

¹⁰ Малі українські літописи, хроніки та діаріуші // Київська старовина. – 1993. – № 6. – С. 17–20.

разных писателей, под одним общим заглавием, более двух раз в год». Термін «повременные издания» вживали В. Анастасевич¹¹, О. Неустроєв¹², В. Срезневський¹³.

Реєстрація російських періодичних видань велася впродовж XIX ст., паралельно з якою уточнювалася та шліфувалася термінологія цього виду документів. М. Лісовський протягом чверті століття працював над списком російських періодичних видань, вивчав та досліджував теорію і термінологію цих видів документів. Зокрема, у статті «Повременная печать и её изучение» він зазначав: «повременная печать», «пресса», «журналистика» – эти понятия, вошедшие в ежедневный оборот современной культурной жизни, представляются, тем не менее, по существу своему трудно поддающимися точному определению. Существующие определения оказываются или простыми сравнениями, ничего не разъясняющими, или же слишком громоздкими»¹⁴.

Слід зазначити, що стосовно документів, які належать до цього виду видань, здавна точилися гострі дискусії. На засіданнях Російського бібліологічного товариства обговорювалося широке коло питань, пов'язаних з визначенням складу цих документів. Зокрема, протоколи засідань Комісії з описування журналів, створеної при Російському бібліологічному товаристві (1917 р.), інформують про розгляд питань, які ж види (альманахи, збірники хрестоматійного характеру, газети) можна віднести до переліку періодичних видань та включити до «Описания русских повременных изданий».

До складу періодичних видань зазвичай належали газети й журнали.

Газета – один з найстаріших та найпоширеніших видів періодичних видань, першу свою назву дістала від італійської розмінної монети – *gazetta*, що дорівнювала 2 коп., за яку в 1563 р. продавались у Венеції листки з відомостями. Ця назва згодом перейшла й на самі листки, завдяки чому всі повідомлення, які з'являлися в Італії, а потім у Німеччині, називалися «*gazetta*'ми». Проте, у Німеччині, існували й інші назви:

¹¹ Анастасевич В. «Краткое известие о всех с 1707 по 1823 выходивших в России повременных изданиях и ведомостях» («Новости литературы», 1822, книга 2, № 23, 25, 1823, книга 4, № 18),

¹² Неустроєв А. Н. Указатель к русским повременным изданиям и сборникам за 1703–1802 гг. и к историческому разысканию о них. – СПб., 1898. – 805.

¹³ Срезневський В. Список русских повременных изданий с 1703 г. по 1899 г. с сведениями об экземплярах, принадлежавших библиотеке имп. Академии наук. – СПб., 1901. – № 2679.

¹⁴ Повременная печать и ее изучение // Доклады и отчеты Русского библиологического общества. – СПб., 1913. – Вып. 2. – С. 8–12.

Novo, Aviso, Pagell, Zeddell, але найбільш вживаним та довговічним виявилось слово Zeitung, від Zeit (час). Цей термін пов'язувався передусім з поняттям про нові відомості політичного характеру.

Упродовж XVIII – першої половини XIX ст. газети найчастіше називалися «ведомостями», рідше – журналами. Слово газета, яке першим вжив М. Карамзін для позначення зарубіжних щоденних видань, потім з'явилося в назві «Новой Санкт-Петербургской газеты» (1809 р.) і з другої половини XIX ст. стало звичним для визначення щоденних видань. Згодом тлумачення термінів «газета» з'явилися в словниках В. Даля ¹⁵ (М., 1861), Ожегова ¹⁶ (), Є. Аркадьєва (1890) ¹⁷.

Журнал як окремий тип видання з оглядом літературних новинок, книг з філософії, досягнень природничих наук з'являється у Європі в другій половині XVII ст., значно пізніше, ніж книга та газета. Він (журнал) став такою проміжною формою видання, яка поєднувала в собі фундаментальність книги й оперативність газети.

Слово «журнал – journal» французького походження, означало «щоденник». Цим словом у Франції називалися (а деколи й нині називаються) газети. З часом у різних європейських мовах укорінилися терміни, які визначають журнал у сучасному розумінні. Ці терміни в основному поділяються на дві категорії: а) які визначають призначення предмета – magazine (англ.), revue (франц.), Zeitschrift (нім.), rivista (італ.), revista (ісп.), Rundschau (нім.) і т. ін., що дослівно відповідає поняттям: огляд, щоденник, збірник, почасовик і б) визначають періодичність випуску – monthly, weekly, quarterly, mensuel, monatschrift, wochenschrift, що перекладається як тижневик, місячник, кварталник і т. п. В іноземних мовах використовуються декілька різних понять, які визначають «журнал» за тією чи іншою ознакою.

Термінологічну визначеність слово «журнал» отримало в другій

¹⁵ **Газета** – ж. итал. повременное, срочное издание, денник, временник, ведомости, обычно в листах. Он живая газета, занимается пересказами всяких вестей. Газетный, к газете относящийся; из нее взятый. Газетчик м. -чица ж. издатель газеты; | продавец газет; | вестовщик, охотник до новостей, слухов, вестей, сплетен. Газетничать, разносить по городу вести, вестоплетничать».

¹⁶ **Газета** – периодическое издание в виде больших листов, обычно ежедневное, посвященное событиям текущей политической и общественной жизни || прил. газетный, -ая, -ое.

¹⁷ **Газета** – собрание известий, печатающихся на листе бумаги; выходит в свет ежедневно или через несколько дней.

половині XIX ст. Відомі словники В. Даля¹⁸, Є. Аркадьєва¹⁹, С. Ожегова²⁰ мали спільну основу і відрізнялися головним чином лише обсягом поняття. У назвах журналів часто вживалися слова «вісник», рідше – «записки». Певний час у фаховій літературі застосовувався й термін «временники – периодические издания, построенные обычно в виде хроники»; словник В. Даля термін «временник» тлумачить як «летопись, описание минувших событий»; словник Є. Аркадьєва – як «исторические воспоминания».

Відомий російський письменник, літературний критик, журналіст В. Белінський писав: «Было время, когда журналы в Европе по преимуществу назывались «зрителями»; теперь имя «обозрений» (revues) осталось за ними исключительно и значить то же самое, что у нас, на Руси, слово «журнал», а журналами называются там газеты. Большая часть журналов у нас выходит один раз в месяц, тогда как иностранное слово «журнал» совершенно равнозначно русскому «дневник» или «ежедневник»²¹. Співпрацюючи з журналами «Телескоп» і «Молва», В. Белінський розпочав створювати свій журналістський кодекс, розробляти систему поглядів з теорії і практики журнальної та газетної справи. Особливо він наголошував на тому, що не може бути «повременного издания» без конкретного спрямування: «Журнал должен иметь

¹⁸ **Журнал** м. франц. дневник, поденная записка. Журнал заседаний, деяник; путевой, дорожный, путевник. Протокол присутственного места тот же журнал, но считается важнее, заключаая в себе окончательное постановление, решение, и пишется уже на основании журнала. Члены разобрались, и потребовали записки этого события в журнал. | Повременное издание, недельное, месячное, выходящее по установленным срокам; срочник. Журнальный, к нему относящ. Журналист м. чиновник присутственного места, ведущий журналы. Издатель, редактор повременного издания. Журналистика ж. журнальная, срочная словесность.

¹⁹ **Журнал** – периодическое издание, выходящее книгами или брошюрами не ежедневно, как газета, а в известные сроки: раз в месяц, два раза в месяц, раз в неделю и т. п.

²⁰ **Журнал**, -а, м. 1. Периодическое издание в виде книжки, содержащей статьи, произведения разных авторов, а также отдельная книжка такого издания. Ежемесячный ж. Литературный ж. Модный ж. (журнал мод). Печатаются в журналах. 2. Книга или тетрадь для периодической записи наблюдений, событий, решений, операций. Вахтенный ж. Путевой ж. Ж заседаний. 3. В кино, на радио и телевидении: периодическая информация – подборка сообщений о текущих событиях или на определенную тему. Кинематографический ж. (кин ожурнал). Телевизионный ж. (тележурнал). Устный ж. || прил. журнальный, -ая, -ое. Журнальная хроника.

²¹ Белинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belinskiy.net.ru/lib/al/book/2733>.

прежде всего, физиономию, характер: альманачная безликость для него всего хуже». Стосовно окремих «повременных и срочных изданий» таких як «Репертуар» и «Пантеон», писав, що це «драматические альманахи», а не журналы.

Якщо раніше журнали були універсальними за змістом і тематичними за охопленням матеріалу, то наприкінці XIX ст. вони почали набувати нових рис, а саме: розвивається і поглиблюється їхня спеціалізація, вони стають основним джерелом інформації про нові досягнення науки і техніки.

Разом зі становленням журналів значно розширилася та поглибилася діяльність з їхнього вивчення, а саме поняття «журнал» стало набагато змістовнішим і комплексним. Російські дослідники, зокрема, М. Лісовський наголошував, що періодичні видання мають деякі свої особливості як щодо їх виготовлення, так і щодо їх розповсюдження й опису, тому їх вивчення та розгляд слід було б виділити в особливий, додатковий розділ книгознавства²².

О. Браудо писав про складність визначення поняття «періодичне видання»: «... трудно дать точное, недопускающее никаких уклонений, определение понятия периодического издания» «... ни одна редакция не оказалась в состоянии дать такое определение, которое не оставляло бы места для колебаний при разрешении вопроса»²³.

Л. Іллінський зауважував, що стосовно періодичної преси усталеного терміна немає. Але якщо взяти до уваги весь обсяг явища, що входить у це визначення, то відкривається глибока суперечність слова з реальними фактами²⁴.

Словосполучення «періодичне видання», на думку Л. Іллінського, не відповідає дійсності, практиці більше відповідає термін «повременные издания», оскільки зміст цього слова не накладає на видавництво зобов'язання щодо реальних строків й усуває суперечності на ґрунті невідповідності вимог і їх виконання. Л. Іллінський виділяє такі риси

²² Лисовский Н. М. Собрание и разработка статистических сведений о книгоиздательстве и периодической печати в России / Н. М. Лисовский. – СПб., 1896. – С. 8.

²³ Браудо А. Первые шаги на пути к объединению деятельности русских библиотек // Библ. обозр. – 1919. – № 1. – С. 41.

²⁴ Ильинский Л. К. Что такое повременная печать / Л. К. Ильинский // Труды комиссии Русского Библиологического Общества по описанию журналов XIX века: Литературно-библиологический сборник. Вып. 1. – Петроград, 1918. – С. 108.

«повременного издания» як: спільність назви, організованість редакційного колективу, неперервність видання як такого, розмаїття змісту»²⁵.

О. Ловягін стверджував, що проблемі дефініції періодичних видань слід надати практичного значення, оскільки від її вирішення залежить опис видання як книги або журналу. Учений був переконаний, що питання про формулювання терміна стосується більше книжкової статистики, ніж бібліографії²⁶.

Перший Всеросійський бібліографічний з'їзд (Москва, 1924 р.) у резолюції на доповідь Я. Колганова, визнавши за потрібне скласти інструкцію до реєстрації та опису періодичної преси підкреслив, що ця інструкція мусить точно визначити обсяг поняття періодичної преси та окремих її видів.

На території України преса виникла порівняно пізно. Перша газетатижневик виходила у Львові французькою мовою під назвою *Gazette de Leopold* (Львівська газета) 1776 р. Тут же 1848 р. було започатковано і видання першої газети українською мовою «Зоря Галицька», що виходила до 1857 р. «На Україні Наддніпрянській періодичні видання з'являються тільки в ХІХ ст.: 1812 р. вийшов у Харкові «Харьковский еженедельник», 1816 р. там же – «Украинский вестник». У Києві 1835 р. виходили «Киевские Объявления»; в Одесі 1822 р. – «Journal d'Odessa» французькою та російською мовами. Року 1838 р. почали виходити «Губернские Ведомости» в Житомирі, Полтаві, Катеринославі, Харкові, Херсоні, Чернігові та в Кам'янці на Поділлі», – зазначав бібліотекар Вінницької філії Всенародної Бібліотеки М. Білінський²⁷.

Одночасно з народженням періодичної преси розпочинається вивчення та дослідження її об'єкта українськими вченими. Зокрема, у 1906 р. В. Доманицький укладає та видає перший український словник іншомовних слів «Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів»²⁸. До словника увійшло понад 30 бібліотечних термінів, у т. ч. такі як: альбом, альманах, афіша, брошура, бюлетень, енциклопедія, журнал, інструкція, лексикон, манускрипт, монографія, памфлет, патент, плакат, часопис та ін.

²⁵ Там само. – С. 118.

²⁶ Ловягин А. М. Основы книговедения / А. М. Ловягин. – Л.: Кооперативное товарищество «Начатки знаний», 1926. – 165 с.

²⁷ Білінський М. Часописи Поділля (в межах УСРР). Істор. нарис з доби 1838–1927 рр. – Вінниця, 1927–1928. – С.12.

²⁸ Доманицький В. М. Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів. – Київ, 1906. – 128 с.

Термін «періодичний» визначається як такий, що буває якогось часу; «періодична печать» – газети та журнали, що виходять якогось певного часу (періодично): що-дня, що-тижня, що-місяця; «журнал» визначено як книжки, що з'являються на світ певного часу: що-місяця, що-тижня або що-два тижні»²⁹.

Майже всі терміни, що вміщені в словнику В. Доманицького, є іншомовними. Однак стосовно терміна «часопис» слід зазначити, що це слово не іншомовного походження. Це поняття присутнє в багатьох слов'янських мовах: словацькій, чеській, хорватській – časopis, польській – czasopismo, сербській – часопис, білоруській – часопис і означає «журнал». Тривалий час цей термін активно використовувався українськими фахівцями, проте після подій 30-х років ХХ ст., пов'язаних з «очищенням українсько-радянської термінології від націоналістичних перекирвань», його було усунуто з вживання та проголошено «архаїзмом і діалектизмом». Термін «часопис» повернувся до активного використання лише після проголошення незалежності України та відновлення бібліотечної термінологічної діяльності на національній мовній основі.

Вагомий внесок щодо теоретичного осмислення сутності понять «періодичне видання», «часопис», «журнал» здійснили українські вчені В. Ігнатієнко, І. Кревецький, Ю. Меженко, М. Сагарда, М. Ясинський.

І. Кревецький у статті «Перша газета на Україні»³⁰ зазначав, як мало розроблена історія української періодичної преси? Що розуміти під поняттям «українська преса»? Наголошує, що поняття «українська преса» мусить обіймати не одну тільки національно-українську пресу, але всю пресу, що виходила чи виходить в Україні.

В. Ігнатієнко наголошував, що українська преса, незважаючи на своє 75-річне існування, ще цілком не досліджена. Не розроблені такі важливі питання як: що вважати за українську пресу, яку територію брати для дослідження, як класифікувати пресу та багато інших питань теоретичного характеру, без розв'язання яких неможливо дослідження розвитку української преси³¹. Дослідник особливо наголошував на тому, що саме слід віднести до преси: «... за пресу треба вважати не тільки газети, та журнали, що виходили періодично, і що до преси треба зарахувати й альманахи та збірники, які виходили періодично, або мали

²⁹ Там само. – С. 44.

³⁰ Кревецький І. Перша газета на Україні // Бібліолог. Вісті. – 1926. – № 4. – С. 5–15.

³¹ Ігнатієнко В. Історія української преси та її вивчення // В. Ігнатієнко // Бібліолог. Вісті. – 1923. – № 3. – С. 22.

перетворитися в періодичні – то питання про об'єкти дослідження можна вважати вичерпаним»³².

Відсутність чіткого визначення поняття «періодична преса» спонукала М. Ясинського у відповідь на статтю В. Ігнатієнка зауважити, що не «Український Вестник», а журнал-тижневик «Харьковский Ежедельник» (за термінологією проф. Багалія – газета) – це було перше на Україні періодичне видання»³³.

Українська книжкова палата з метою реєстрації видань у «Літописі українського друку» визначила, що: «... до періодичних видань відносяться не лише газети й часописи постійного типу, але й праці різних вчених товариств, періодичні обіжники, накази, протоколи й розпорядження, періодичні афіші, оголошення, листки, програми, нарешті, періодичні видання тимчасового «сезонного» типу (газети, присвячені певній кампанії, бюлетені з'їздів, програми гонок і т. ін.). Щорічники, календарі, альманахи, тобто видання, що не є періодичні в межах даного року, а також псевдоперіодичні видання (одноденні газети, одноденні журнали) не включаються в число періодичних видань»³⁴.

М. Сагарда опублікував ряд робіт з питань бібліографії, у яких порушував і проблеми бібліотечної термінології. Так, у статті «Обсяг поняття періодика»³⁵ він зауважує: «Поки – що не ставлю собі завдання точно визначити складну термінологію, що її звичайно прикладають до періодичних видань, як «преса», «часопис», «журналістика» та ін. Це питання дальшої стадії (обсяг матеріалу та його частини – назва цілого та його видів). Користаюся з загальноживаної термінології, щоб досягти можливої ясності в основній частині проблеми»³⁶. Автор статті наводить перелік характерних ознак періодичного видання, за якими можна досить чітко визначити цей тип друкарської продукції.

У цьому плані досить важливою та ґрунтовною є робота Ю. Меженка «Опыт работы по составлению библиографии периодических изданий России 1901–1916 гг.»³⁷. Як зазначає дослідниця його архіву Н. Стрішенець, «у ній автор подає детально розроблену і перевірену

³² Там само. – С. 24.

³³ Ясинський М. До питання про початок української преси // Бібліолог. вісті. – 1923. – № 4. – С. 43.

³⁴ Літопис українського друку. – Х., 1923. – С. 2.

³⁵ Сагарда М. Обсяг поняття «періодика» // Журнал бібліотекоз. та бібліогр. – 1928. – № 2. – С. 15–34.

³⁶ Там само. – С. 15.

³⁷ Меженко Ю. А. Опыт работы по составлению библиографии периодических изданий России 1901–1916 гг. – Л.: Лениздат, 1943. – 52 с.

практикою методичку ретроспективного пошуку й опису періодичних видань. Учений наголошує, що одним з головних положень є те, що вважати періодичним виданням. Він підкреслює, що, не претендуючи на теоретичне розв'язання цього та інших досить складних питань, у процесі підготовки бібліографії російської періодики вирішено було за практичну формулу прийняти таку: періодичне видання – це будь-яке видання, що передбачалося до виходу не рідше двох разів на рік. У цьому випадку – ні формат, ні обсяг не враховувався. Одна з головних ознак – безкінечність видання. Видання з'їздів, конференцій, виставок, нарад були віднесені до напівперіодичних видань»³⁸.

Визначенню понять, що входять до кола «періодичних видань», були присвячені й окремі зібрання та наради бібліотечних працівників. Зокрема, нарада, присвячена складанню «Бібліографії української книги 1798–1914 рр.», яка відбулася в Бібліотеці АН УРСР 21–22 грудня 1945 р., поставила до обговорення багато й термінологічних питань, зокрема:

Що входить до поняття «періодичного видання»?

Що вважати за періодичне видання ?

Що є періодичне видання у чистому вигляді ?

Чи можна вважати за періодичні серійні видання ?

У 1991 р. архівний «Протокол наради «На шляху до створення репертуару української книжки» був опублікований Львівською національною науковою бібліотекою та використаний при підготовці історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.».

Тенденція до глибшого проникнення у сутність поняття «періодичне видання» мала місце вже в пізніших визначеннях та отримала закріплення в енциклопедіях та довідниках. Зокрема, у першому українському «Довіднику з бібліотекознавства і бібліографії» (Х., 1969) термін «періодичне видання» визначено як «твір друку...»³⁹, а до складу періодичних видань віднесено журнали, видання, що продовжуються, і газети.

³⁸ Стрішенець Н. В. Бібліографічна спадщина Юрія Меженка: монографія / Н. В. Стрішенець / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського – К., 1997. – 144 с.

³⁹ **Періодичне видання** – твір друку, що випускається через визначені чи не визначені заздалегідь відрізки часу послідовно нумерованими або датованими випусками під однією об'єднуючою назвою; розраховане на необмежену заздалегідь тривалість свого виходу у світ і, як правило, має однакове поліграфічне оформлення.

Суттєвим поштовхом до уніфікації термінів, у тому числі й періодики, стала стандартизація. Один з перших союзних ГОСТів 16447–70 «Издания. Термины и определения основных видов» термінологічно визначив 76 видів документів, серед яких і «періодичне видання»⁴⁰. Національний стандарт ДСТУ 3017–95 містив уже 116 термінів, до видів періодичних і продовжуваних видань відніс газету, журнал, бюлетень, календар, реферативний збірник та експрес-інформацію. Періодичне видання визначив як «**видання**, що виходить через певні проміжки часу, має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість і назву нумерованих чи датованих, однотипово оформлених випусків, які не повторюються за змістом». Цей стандарт визначив також і термін «продовжуване видання» [видання, що продовжується] – видання, що виходить через заздалегідь невизначені проміжки часу, у міру накопичення матеріалу, нумерованими та (чи) датованими випусками, неповторюваними за змістом, однотипово оформленими, із спільною назвою».

На практиці окремі продовжувані видання досить важко відрізнити, з одного боку, від книжкових серій, з іншого – від журналів. Важливою ознакою продовжуваних видань, є те, що вони випущені закладами, які не є видавництвами, а саме: академіями, університетами, науководослідними інститутами тощо. Друга ознака, що відрізняє їх від книгобагатотомників, полягає в тому, що такі видання не мають завершеного плану і заздалегідь встановленої кількості випусків (томів).

Періодика – джерело своєрідне, багатопланове і не лише за змістом, а й за формою, структурою вміщеного в ній матеріалу. До розроблення класифікації та типології періодичних видань, крім книгознавців та бібліотекознавців, нині активно долучаються й документознавці, фахівці в галузі журналістики та поліграфії. Дослідженням періодичних видань присвячено роботи М. Романюка, М. Вальо, Н. Зелінської, Г. Швецової-Водки, В. Різуна, В. Шевченко та ін. Активні дослідження періодики, що проводяться науковцями Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, сприяли тому, що до наукового обігу було введено новий термін – «пресознавці». Терміносистема цієї групи видань постійно вдосконалюється, поповнюється новими термінами та визначеннями.

⁴⁰ **Периодическое издание** – издание выходящее через определенные промежутки времени, постоянным для каждого года числом номеров, не повторяющимися по содержанию, однотипно оформленными нумерованными (или) датированными выпусками, имеющими одинаковое название и, как правило, одинаковые объем и формат.

Зокрема, Т. Ярошенко пропонує визначення «електронного журналу»⁴¹, А. Бесараб – «періодичного наукового фахового видання»⁴².

У 2012 р. у НАН України відбулася вже третя науково-практична конференція «Наукова періодика: традиції та інновації», під час якої обговорювалося широке коло питань, пов'язаних з виданням наукової фахової періодики в Україні, та наголошувалося на необхідності всебічних досліджень, ґрунтовного аналізу історичних витоків, традицій, функцій наукової періодики. Проте термінологічні визначення та характеристики окремих видів видань, їхні особливості та відмінності, завдяки яким можна досить чітко визначити коло об'єктів бібліографування періодики, на жаль, ще нечасто потрапляють в епіцентр дослідницьких зацікавлень.

Список використаних джерел

1. *Вальо М.* На шляху до створення бібліографії української преси / М. Вальо // Мартинюк М. М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): Матеріали до бібліографії. – Львів, 1998. – 298 с.

2. *Зелінська Н.* «Традиційна» періодика у системі сучасної наукової комунікації: тенденції та перспективи / Н. Зелінська // Наука України у світовому інформаційному просторі. – К. : Академперіодика, 2011. – Вип. 5. – С. 20–27.

3. *Лопата О.* Періодичні видання як джерело бібліотекознавчих

⁴¹ **Електронний журнал** – періодичне електронне видання (виходить у світ через певні встановлені проміжки часу сталою для кожного року кількістю номерів (випусків), не повторюючи зміст, нумерованими та (чи) датованими випусками, що мають однакову назву), джерело наукової інформації та засіб наукової комунікації, що є закінченим електронним ресурсом, яке вміщує групу електронних документів (статей), які пройшли редакційно-видавничу обробку (для наукових журналів і процедуру рецензування) і мають вихідні відомості, призначені для довготривалого зберігання, розповсюдження у незмінному вигляді, всі копії якого відповідають оригіналу.

⁴² **Періодичне наукове фахове видання** – офіційно визнане як таке відповідним державним органом рецензоване видання статей та матеріалів теоретичних досліджень, а також статей і матеріалів прикладного характеру, що містять основні наукові результати дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, розрахованих на одну категорію читачів – фахівців у відповідній галузі науки, що виходить через певні проміжки часу, має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість і назву нумерованих чи датованих, однотипово оформлених випусків, які не повторюються за змістом.

досліджень (XVIII – початок XX ст.) / О. Лопата // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – Вип. 28. – С. 415–430.

4. *Мацібора Н.* Історико-бібліографічне дослідження часописів педагогічного і психологічного змісту XIX – початку XX ст. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Н. Мацібора // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – Вип. 28. – С. 405–415.

5. *Романюк М.* До історіографії бібліографії української преси XIX–XX ст. / М. Романюк // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідом. десятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 31 жовт. – 1 листоп. 2008 р. / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника; за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2008. – С. 13–63.

6. *Рудий Г.* Періодика – об’єкт дослідження пам’яткоохоронного процесу в Україні 1917–1940 рр. / Г. Рудий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 279–292.

7. *Сілкова Г.* Періодичні видання як об’єкт інформаційно-аналітичних досліджень / Г. Сілкова // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 трав. 2002 р. / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2002. – С. 191–193.